

Ropogós, zamatos, fanyar nyomatok

Julian Schnabel grafikái

TOLNAY IMRE

Művészetek Háza – Csikász Galéria, Veszprém, 2019. X. 5-ig



Az új táblaképtől a filmen át a grafikáig

Nem ehető műalkotásoknak készül itt a reklám, a maradandónak szánt dolgok, így a szóban forgó grafikák vizuális fogyaszthatósága pedig, lássuk be, viszonylagos, és nem is a magaskultúra elsődlegesen áhított szempontja. De maradjunk a gasztronómiai párhuzamnál: a szokványos és nem szokványos alapanyagokból felejthetetlen főzők, alkotók között vagy egyre nehezebb eredetit találni, vagy az idő koptatja el műveik valós-vélt erejét-ízét. Aki a gasztrokultúrában vagy a vizuális művészetek valamely műfajában bátor, erőteljes íz- és anyagtársításokat létrehozva maradandót (bár az étkeknél ez igencsak relatív) alkot, annak művei kategóriáik megkerülhetetlen igazodási pontjai

JULIAN SCHNABEL: *Cím nélkül* (Kölni székesegyház), 2016, szénnyomat, vászonra ragasztott papír, 80×106×0,3 cm

© 2019 Julian Schnabel / ARS, New York/ HUNGART © 2019

lesznek. A képzőművészek egyik nagy része álmait-vágyait, másik jelentős hányada élményeit jeleníti meg, és vannak persze mások is, sokfélék. Pannónia közepén, a Bakony alatt és a Balaton fölött elterülő Veszprém várában most egy jelentős tengerentúli képzőművész grafikáit láthatjuk. Hogy Schnabel melyik kategóriába sorolható, nehéz eldönteni.

A királynék városa, 2023 Európai Kulturális Fővárosa nemcsak a Veszprémfesten fogad sztárokat, hanem a múzeumaiban is. Ez utóbbiak kortárs képzőművészeti kiállítóhelyeit és azok tárlatait, gyűjteményeit a Művészetek Háza kezeli házigazdaként. Egyik épületükben, a Csikász Galériában szerepel grafikai munkáival az amerikai kortárs művészet évtizedek óta világhírű alkotója, Julian Schnabel, akinek még nem volt térségünkben önálló bemutatkozása. A még köztünk élő vagy már csak



JULIAN SCHNABEL: *Gyermekkor I.*, 2016, szénnyomat rézkarcpapíron, 130x93 cm, © 2019 Julian Schnabel / ARS, New York/ HUNGART © 2019



JULIAN SCHNABEL: *Gyermekkor IV.*, 2016, szénnyomat papíron, 80x57 cm, © 2019 Julian Schnabel / ARS, New York/ HUNGART © 2019

műveikkel velünk lévő, ismert-elismert művészek megítélésükor gyakran felmerül a kérdés, mivel váltak-válnak sztárokká. Schnabel valószínűleg sokoldalúságával és azzal a markáns vonásával, hogy bármihez nyúl, az szinte mindig erőteljes és egyéni. Legyen az törött tárgyak sokaságából összerakott kép, hatalmas vitorlavászon, selyem, szőnyeg, zászló mint képfelület, bátran felülírt hagyományos grafika vagy film.

Pop-art, magánmitológia vagy újromantika?

Egyre nehezebb és egyre viszonylagosabb korunk képzőművészeit kategóriáinkban egyértelműen elhelyezni, többnyire ők maguk is viszolyognak a skatulyáktól. Változnak a fogalmak, a művészetek produktumai vaskos rétegekként rakódnak egymásra, miként Schnabel esetében amúgy is sok a szokatlan alkotói matéria. Ahogy a „nép” fogalma és szerepe folyamatosan változik vagy inkább gazdagodik a tengeren túli és inneni kortárs népművészet (popkultúra) megjelenése óta, illetve azzal párhuzamosan, úgy írják felül és át e kategóriát is a képzőművészek. Az Egyesült Államokban képzőművészetet létrehozni hasonlóan erős identifikációs-civilizációs indíttatású kényszer lehetett másfél évszázada és később is, amely létrehozta egész anyagi és szellemi kultúránkat.

JULIAN SCHNABEL: *Bill (rövid csönd után)*, 1998, szitanyomat papíron, kézi festés, múgyanta, 152,4x122 cm

© 2019 Julian Schnabel / ARS, New York/ HUNGART © 2019



kérdésfeltevés, pop-artos válaszkéréses vagy egy sajátos sokrétegűsége-többértelműsége épülő újromantikus magánmitológia, az szinte mindegy – nagyjából mindegyik egyszerre.

Minden egész eltörött, írta Ady 1909-ben személyes metaforaként, de egyetemes századeleji érzést megfogalmazva. Majd száz évvel később, egyik legjelentősebb kortárs festőnk, Szűcs Attila mondta, hogy ő a művészet szemétdombján kutat, és abból építi fel festészetét. Schnabel is a kollektív vagy személyes emlékezet tárházából merítve értelmezi újra a képzőművészet realitásával a közelmúltat, a megtörténtet, a jelent. Cseréptöredékeiből rakja újra össze a világot, azaz vizuális-kulturális hordalékából gyúrja össze, építi fel grafikáit. Mindennapjaink élményvilága, történései és arcai a jelenünk és a történelmünk, azaz mi magunk. Higgyétek el, felebarátaim, egy hely, tágabb közösség megismeréséhez az ottani templom-kocsmahulladéktemető viszonylat tanulmányozása révén juthatunk el, illetve kerülhetünk legközelebb. Ugyanakkor Schnabel grafikái nem a hétköznapok hulladékából építkeznek, nyomatai inkább szellemi vagánysággal fűszerezetten reprezentatívak, expresszív életigenlők. Az amerikai művész képi világa, bár hétköznapi értelemben periférikus, az európai, még inkább kelet-közép-európai intellektuális rusztikával mégsem igazán rokon.

Az ikont felülíró gesztusok

Nem látunk ikont a veszprémi Schnabel-anyagban. Azért említendő itt a fogalma, mert az ikon képmást jelent, és a képmáskeresés, -tagadás vagy -felülírás mindig fontos volt és maradt mind a Kelet, mind a Nyugat képiségében. A Schnabel által alkalmazott pazar színvilág egyfajta kortárs barokk alkotóvá teszi őt. Szivárványszínek, a grafikák két dimenzióját radikálisan átértelmező és vizuálisan determináló, öntörvényűségükben is elegáns lakkok mediterrán hevületet adnak nyomatainak. Az oly gyakran felbukkanó gyanta és lakk egyfajta romantikus máz, ugyanakkor antinosztalgikus réteg is a képen, egyúttal a fedés, feltárás, kiemelés és konzerválás anyaga, jelképe és módja is. A művész címadási gyakorlata, képi elemekkel, jelképekkel, felületképző anyagokkal való (bár nem könnyen felfejthető) sajátos ténykedése azonban a veszprémi tárlaton kommentárt igényelt volna: az alkotót tárgyilagosan bemutató és a műveket a nagyközönség számára olvashatóbbá tevő magyarázatokat.

A nyugati, keresztény gyökerű kultúra egyik építészeti-szakrális képmása, spirituális háza, azaz térikonja a templom. Schnabelnek a kölni dómról készült iskolai tanmetszetet átdolgozó, gesztustársításokkal manipulált munkája is a képmás helyzetbe hozása. Fekete foltok, gesztusok és drapérialenyomat, rózsaszín ecsetnyom egy hagyományos metszeten. Kortárs ikonográfia a régien, más közelítésben a klasszikus mű megsebzése, szellemi birtokbavételének egyik módja, ha úgy tetszik, aktualizálása.



JULIAN SCHNABEL: *Invierno sexo primavera*, 1995, kézi festés, szitanyomat, műgyanta, 101,6×76,2 cm, © 2019 Julian Schnabel / ARS, New York / HUNGART © 2019

Schnabel grafikai munkái szinte mind kapcsolatba hozhatók a hagyományos képi műfajokkal, portréval, zsánerrel, csendélettel, tájképpel. Ezekkel való önkényes alkotói bánásmódja tette azonban műveit emblematikus korlenyomatokká. Gesztusai ikonikussá vált vizuális botrányok, szellemi-képi beintések, tudatos esztétikai devianciák.

A grafikai nyomat és a portré új anatómiája

Képzőművészeti tartalmú szövegeket gyakran olvasók számára a gesztus leginkább vizuális jelhagyási mód, pedig a hétköznapok jóval szélesebb spektrumán minden kifejező mozdulat, hatást keltő megnyilvánulás, meghatározó cselekedet is annak tekintendő. Schnabel klasszikus hatású barna grafikákat, expresszív aquatintagesztusokból felépülő portrékat, természetolvasatokat is kiállít Veszprémben. Gesztust tett nemcsak a nyomhagyási módot illetően, hanem a műfaj (arckép, természetanatómia) tekintetében is, egyéni ízű-szemléletű anatómiát hozott létre, ráadásul szokatlan hordozóra, bársonyra nyomtatva.

Az örök pimasz kölyök üzenete

A *Childhood* című sorozatáról néhány konkrétumot is tudunk. Az amerikai függetlenség 240. évfordulójára készített kollekció, melyen a Fehér Házból származó tapéta narrativitását saját képi-festői látványvilágával társítja – fogalmaz a veszprémi tárlat egyik kurátora, Alexander Tolnay. A baljós történelmipannó-sorozat egyik főszereplőjeként furcsa prémsapkával látható kecske afféle ironikus tényező. Az önmaga szerepét túldimenzionáló gögös teremtmény eszelősen és önzően nyomul a világban, egy brooklyni születésű, ma már Long Island-i, hetven felé járó örök kölyök pedig megfesti, lenyomatja és pimaszul összefirkálja a tablót. Az elején használt gasztronómiai párhuzamhoz visszatérve Schnabel (boszorkány)konyhája felejthetetlen, ropogós, de nem könnyen emészthető, fanyar falatokat kínál. Iróniája mögött azonban kijózanító, szembenézésre ösztönző kritika rejlik.